

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

«Економічної теорії»

на тему:

«Монопольний ринок та особливості його
функціонування в Україні»

Студента 2 курсу групи ФМО-21
напрямку підготовки «Фінанси і кредит»

Стасюка Т.Ю.

Керівник:

Длугопольський Олександр Володимирович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2016

План

Вступ

1. Теоретично-методичні підходи до монополізації економіки.
2. Аналіз монопольного ринку України на прикладі ДП «Укрзалізниця»
3. Аналіз монополізації ринків країн ЄС і США.
4. Антимонопольна політика України та напрямки її удосконалення.

Висновки

Додатки

Список використаних джерел

Зміст

Вступ.....	5
1. Теоретично-методичні підходи до монополізації економіки.....	7
2. Аналіз монопольного ринку України на прикладі “Укрзалізниці”.....	14
3. Аналіз монополізації ринків країн ЄС і США.....	21
4. Антимонопольна політика України та напрямки її удосконалення.....	26
Висновки.....	32
Додатки.....	34
Список використаної літератури.....	43

Курсова робота
з «Економічної теорії»

на тему:

«Монопольний ринок та особливості його функціонування в Україні.»

Студента групи ФМО-21

Стасюка Тараса

Перевірів:

Професор, д.е.н.,

Длугопольський О. В.

План

- Вступ *Теоретико-методичні підходи до аналізу монополізації економіки*
- 1. Теоретичні аспекти понять: монополія, монопольний ринок.
- 2. Соціально-економічні наслідки монополізації економіки в Україні. *Аналіз монополізації ринку України на прикладі " ? "*
- 3. *Аналіз монополізації ринку в Україні в умовах ЄС і США*
- 4. Антимонопольна політика України. *набувши " удосконалення*
- Висновки
- Додатки
- Список використаних джерел

[Signature]
25.12.15

Вступ

Обрана тема є актуальною, оскільки з перших років своєї незалежності Україна намагається мінімізувати вплив монополій на економічний розвиток держави та створити передумови для розвитку ринкової економіки. Проведення ефективної антимонопольної політики є одним із найважливіших завдань для України. Український ринок майже захоплений монопольними підприємствами, це дуже негативно впливає на загальний стан економіки. В Україні монополізовані майже всі сфери виробництва, тоді як у світі монополізація впливає лише на виробничу сферу.

Проблема ускладнюється тим, що монополізм в Україні характеризується низкою особливостей, які є наслідком тривалого панування адміністративного управління та обумовлюються трансформаційними процесами в економіці. В зв'язку з цим, пошук шляхів зменшення негативного впливу монополізації та вдосконалення державного регулювання діяльності монополій потребує врахування здобутків світової економічної науки і особливостей господарського механізму трансформаційної економіки.

Метою роботи є аналіз та виявлення особливостей функціонування монопольного ринку України, а також визначення шляхів вдосконалення антимонопольного регулювання. Для цього перш за все розкривається суть монополій, причини їх утворення та особливості функціонування.

Дослідження поставленої мети здійснювалось через вирішення таких завдань:

- розглянути сучасні теоретико-методологічні підходи до аналізу монополізму та його вплив на економіку України;
- дослідити еволюцію формування монопольних ринків ЄС та США;
- проаналізувати теоретичні основи механізму державного антимонопольного регулювання в трансформаційній економіці України;
- виявити динаміку ринкових структур в українській економіці та її вплив на рівень монополізації;

- запропонувати шляхи удосконалення механізму державного антимонопольного регулювання в межах вітчизняної економіки;

Об'єктом дослідження є особливості функціонування монопольного ринку України, монополізаційні процеси в економіці України та світу. Антимонопольна політика країни та шляхи її удосконалення.

Порівняння норм монопольного ринку різних країн дозволить зробити висновки про їх схожість чи відмінність. У четвертому розділі розкриватиметься зміст антимонопольного законодавства України. Будуть зображені його особливості, подібність до антимонопольного законодавства інших країн.

Предметом є дослідження теоретичні положення і практичні аспекти щодо функціонування та удосконалення державного регулювання монопольного ринку.

Методи дослідження: теоретичною та методологічною основою дослідження є основні сучасні концепції, що досліджують механізм функціонування монополії та її вплив на економіку; праці зарубіжних та вітчизняних теоретиків та практиків з питань антимонопольного регулювання в умовах розвинутої і трансформаційної економіки, а також якісний аналіз та метод наукових абстракцій при обґрунтуванні категоріального апарату, системний та структурно-функціональний підходи для дослідження цінової диверсифікації у сфері житлово-комунального господарства, статистичний аналіз для виявлення тенденцій в розвитку ринкових структур, формування витрат та ціноутворення природних монополістів.

1. Теоретично-методичні підходи до монополізації економіки.

Монополія являє собою ринкову структуру, яка характеризується наявністю одного продавця та багатьох покупців, відсутністю близьких замінників для даного товару, існуванням бар'єрів для входу конкурентів на ринок. Відповідно, підприємство в умовах монополії зветься монополістом, а ринок, на якому діє монополіст, — монопольним ринком.

В умовах чистої монополії галузь складається з одного підприємства, тобто поняття «підприємство» і «галузь» стають тотожними. Крива попиту на продукт «чистого монополіста» є одночасно кривою ринкового попиту, що завжди має від'ємний тангенс кута нахилу (рис 1.1).[3]

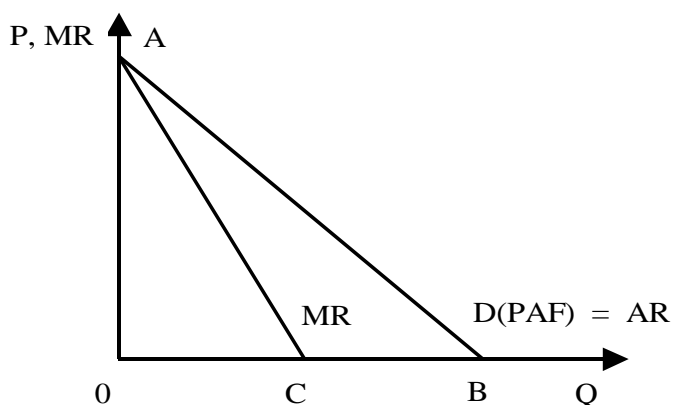

Рис. 1.1 Ціна, попит і граничний виторг підприємства-монополіста

Крива попиту монополіста, яка аналітично в оберненій формі має вигляд

$$P = a - bQ$$

Гранична виручка, на відміну від ринку досконалої конкуренції, завжди менша, ніж ціна товару і її графік проходить нижче кривої попиту

$$MR = (P(Q) \cdot Q)' = P + Q \frac{\partial P}{\partial Q}$$

Для кращого розуміння поняття монопольний ринок, доцільно буде порівняти його з ринком досконалої конкуренції (рис.1.2):

- споживачі отримують при монополії, загалом меншу кількість продукту, а сплачують за кожну одиницю блага більше, ніж на ринку досконалої конкуренції.

- частина надлишку споживача переходить до монополіста, а частина безповоротно втрачається. Сума величин втрат чистої вигоди споживача і виробника (на графіку це площа трикутника $AE_M E_K$) називається соціальною ціною (вартістю) монополії (трикутник Харбергера).

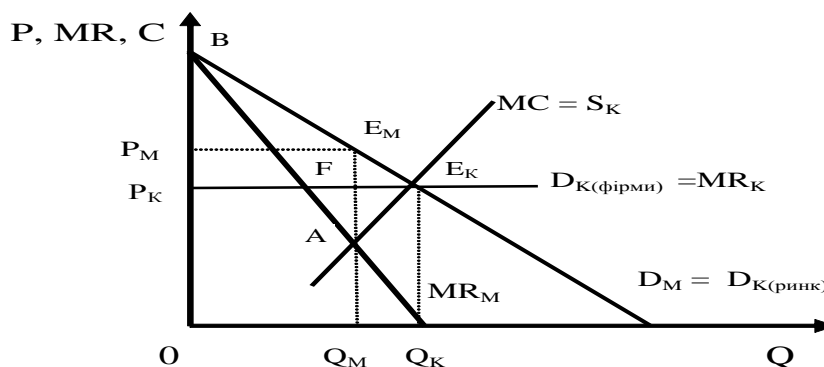

Рис. 1.2. Порівняльний аналіз досконалої конкуренції і монополії

Монополіст максимізує прибуток, випускаючи таку кількість продукції, за якої граничний виторг дорівнює граничним витратам ($MR = MC$). Що ж до ціни, яку править монополіст, то вона визначається висотою кривої попиту в точці випуску, що дає максимум прибутку. Така ціна завжди вища за граничні витрати, тобто $P > MC$ (рис.1.3)

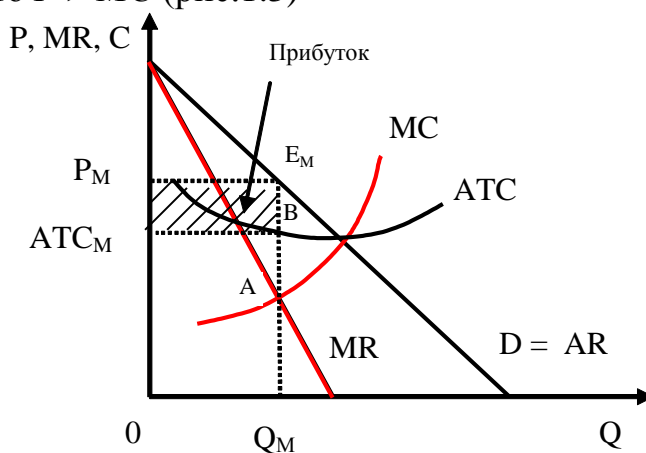

Рис. 1.3. Максимізація прибутку підприємством-монополістом

Монополія максимізує прибуток лише за умов еластичного попиту, тобто монополіст обирає обсяг виробництва і встановлює ціну, що відповідають верхній половині кривої попиту.

При монополії відсутній функціональний зв'язок між обсягом випуску та

ціною і тому не можливо побудувати криву пропозиції фірми-монополіста.

Умовами встановлення та утримання монопольної влади є бар'єри для вступу конкурентів до галузі, тобто обмеження, які запобігають появі додаткових продавців на монопольному ринку, а саме:

1. Виключні права на випуск певної продукції чи надання послуг, отримані від держави у вигляді ліцензії.

2. Патенти та авторські права, які забезпечують правовий захист інноваційних продуктів від несанкціонованого їх використання конкурентами.

3. Власність на пропозицію певного виробничого ресурсу.

4. Економія на масштабі виробництва, яка є характерним явищем для певних галузей.

5. Необхідність великого стартового капіталу.

6. Високі транспортні затрати або взагалі нетранспортабельність окремих товарів і послуг створюють умови для існування місцевих монополій, сфера діяльності яких обмежується окремим регіоном.

7. Нечесна конкуренція

На сьогодні розвиток економіки досить складно уявити без існування конкуренції, що забезпечує формування здорового ринкового середовища. Запровадження і захист конкурентних відносин є одним з пріоритетних завдань держави.[3]

Україна з перших кроків незалежності розглядає підтримку економічної конкуренції та боротьбу з монополізмом як найважливіші шляхи побудови розвиненої ринкової економіки.

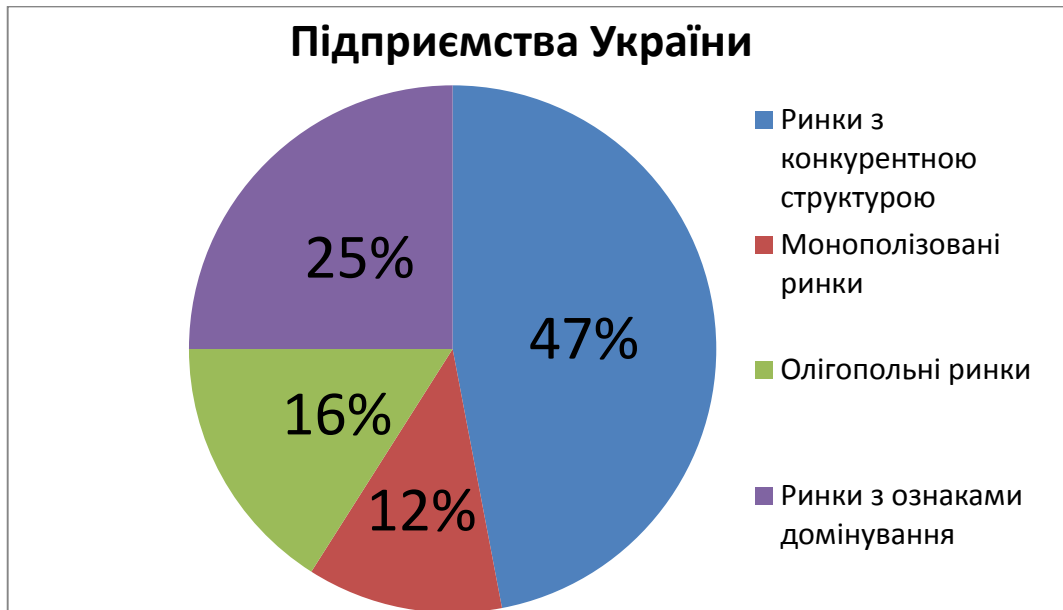
Відповідно до статті 42 Конституції України не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом. Статтею 92 Основного Закону передбачено, що виключно законами України визначаються правила конкуренції та норми антимонопольного регулювання.[5]

Правові засади підтримки та захисту економічної конкуренції, обмеження монополізму в господарській діяльності передбачені у Законі України "Про захист економічної конкуренції". Цей Закон визначає економічну конкуренцію як змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку.

Спосіб ринкової поведінки економічних суб'єктів залежить від індивідуального попиту та пропозиції, які складаються у певний період на ринку. Чисельність продавців та покупців і їх економічна сила є тими критеріями, які визначають тип поведінки кожного суб'єкта на ринку.

Щоб зайняти монопольне становище на ринку можуть бути використанні різноманітні прийоми. Фірма може підкорити суперників, нав'язати їм свої інтереси, або ж витіснити їх з ринку. В минулому переважала війна за повне знищення конкурентів. У сучасних умовах під впливом різноманітних факторів монопольні посягання здійснюються в основному через приєднання суперників і підкорення їх свої інтересам. Відбувається це шляхом скуповування, надання кредитів, а також укладення договорів про злиття фірм. Сучасний ринок фактично монополізований і ще довгий час буде таким залишатися. За цих умов описані вище властивості конкуренції проявитися повністю не можуть. [10]

Діаграма 1. Структура ринку України[1]

Аналізуючи діаграму, можна зробити висновок, що відсоток монополізованих ринків в Україні на сьогодні досить великий, що веде за собою встановлення монопольних цін на високому рівні та не спроможність населення їх купляти. Рівень конкурентних ринків навіть не досягає половини від загального рівня.

Нерівність умов конкуренції пов'язана з неоднаковим режимом оподаткування, субсидіями і привілеями з боку держави чи місцевої влади, пільговим доступом до земельних ділянок, інфраструктури та ін. Як наслідок неефективні підприємства знаходяться в кращому становищі, а їхні більш продуктивні конкуренти зазнають труднощів. Усупереч логіці ринкової економіки вони не в змозі витиснути чи поглинути менш ефективних суперників.

Гальмуючи стимули використання досягнень НТП, монополія робить економіку надзвичайно марнотратною, стримує її інтенсифікацію. Там, де панують монополії, ціни втрачають ринкову гнучкість, недостатньо реагують на коливання попиту і пропозиції, характеризуються невисокою еластичністю. Монополія глушить імпульси, які йдуть від попиту до виробництва, що дезорієнтує інвестиційні потоки, а потреби споживачів залишаються незадоволеними.[15]

Причини виникнення та подальшого розвитку монополістичних тенденцій розділилися на дві думки. Перша точка зору звинувачує державу, яка, з одного боку, сама організовує монополії (адміністративні) і провокує до цього підприємців, а з другого – своєю бездіяльністю дозволяє їм створити і використовувати монопольне становище. Монополізм тут розуміється як випадковий процес. Інша точка зору, стверджує, що монополістичні утворення є закономірними. Монополістичні утворення - це окремі значні підприємства, об'єднання підприємств, господарські товариства, що роблять значну кількість продукції визначеного виду, завдяки чому займають домінуюче положення на ринку; одержують можливості впливати на процес ціноутворення, домагаючись вигідних цін; одержують більш високі (монопольні) прибутки. Однією з переваг монополії є те, що це здебільшого крупні підприємства з найвищою ефективністю і найнижчими виробничими витратами, що забезпечує економію суспільних витрат виробництва і обігу.

Позитивним є те, що у гігантських підприємств та їх об'єднань більше можливостей розвивати сучасне виробництво, фінансувати крупні науково-дослідні лабораторії, отримувати нові наукові результати, впроваджувати новітню техніку і технологію, здійснювати перекваліфікацію робітників. Не можна не згадати і ту обставину, що на монопольних підприємствах рівень заробітної плати є істотно вищим, ніж на підприємствах, які функціонують в умовах сильної конкуренції.

Наряду з позитивними рисами мають місце і негативні, а перелік їх є значно довшим. І перший серед них — практика встановлення монопольних цін. Монополії встановлюють надто високі ціни порівняно з цінами, що утворюються на основі суспільних граничних витрат. Монополія веде до гальмування науково-технічного прогресу. Послабивши конкуренцію, монополія створює тенденції до стримування запровадження технологічних новинок, уповільнення нововведень.[16]

Отже, конкуренція це досить складний і багатогранний процес, щоб забезпечити успіх у ньому, фірма повинна дотримуватися певної стратегії дій,

спрямованих на досягнення конкретної мети. Кожна фірма, зазвичай, прагне монополізувати ринок для максимізації прибутку. Великі фірми, маючи перевагу над суперником в могутності, поступаються перед ним у гнучкості, пристосовуваності до нових сегментів ринку, інноваційній активності.

2. Аналіз монопольного ринку України на прикладі “Укрзалізниці”.

За роки, що минули від часу здобуття незалежності, в економіці України відбулися кардинальні зміни, і вона отримала статус країни з ринковою економікою. У той же час в Україні в найбільш суспільно значущих сферах діяльності продовжують функціонувати державні природні монополії — стан ринку, при якому задоволення попиту найбільш ефективно в умовах відсутності конкуренції внаслідок технологічних особливостей виробництва.

“Укрзалізниця” — монополіст на далекі перевезення пасажирів. Це дає можливість “Укрзалізниці” неухильно підвищувати ціни на квитки: незважаючи на їх зростання у попередні роки, у цьому році вартість проїзних документів у потягах внутрішнього сполучення збільшилась на 10%, а на міжнародному напрямку — на 5%, і цю тенденцію, очевидно, буде продовжено.

“Укрзалізниця” — природна монополія, що існує без передумов для появи нових гравців. Попит на її послуги має стійкий, постійний характер, майже унеможливорює появу на ринку природних монополій нових суб’єктів. Приміром, вартість входження підприємства на такий ринок є занадто високою, щоб інвестори зацікавилися проектом. Логічно, коли природна монополія належить державі, щоб надприбутками користувалося суспільство. Тому як інвестувати кошти в ще одні рейки занадто дорого, тож і конкуренції тут немає. Дублювання функцій цих підприємств не вигідне суспільству загалом. Скажімо, у кожному місті є водопровід. Побудувати альтернативний можна, але вартість того проекту дуже висока, а суспільна користь від нього вельми сумнівна.

Залізничний транспорт є основним перевізником у країні при незначній конкуренції з боку автомобільного транспорту та авіації. Адже авіа переліт на ту ж відстань — це, наприклад з Києва до Львова, у 9 разів дорожчий за подорож у плацкартному вагоні, у 6 разів — у купейному. Подолати цю ж саму відстань автобусом у 3,3 рази дорожче, ніж у плацкартному вагоні, або у двічі дорожче, ніж у купе.[14]

Будучи основним перевізником вантажів і пасажирів “Укрзалізниця” , по суті, є монополією , незважаючи на таке досить невизначене формулювання її статусу. Однак питання про доцільність реформ, спрямованих на усунення монополізму, та їх наслідки і до теперішнього часу залишається дискусійним. Можна навести велику кількість аргументів, які свідчать про необхідність зміни статусу природної монополії. Рівною мірою є і безліч доводів проти створення конкурентних відносин у цьому секторі економіки. Так, з одного боку, реструктуризація вертикально інтегрованої компанії – монополіста “Укрзалізниця” покликана створити на ринку перевезень вільну конкуренцію і тим самим залучити в галузь додаткові інвестиції. З іншого боку, не можна не враховувати можливість неконтрольованого зростання тарифів на перевезення.

Українська транспортна монополія у сфері залізничних перевезень – Державна адміністрація залізничного транспорту України (Укрзалізниця) у травні поточного року заявила про свій технічний дефолт щодо кредитних зобов’язань, номінованих у євробондах. Укрзалізниця не змогла здійснити поточні платежі за основною сумою за деякими двосторонніми кредитними договорами з українськими кредиторами. Такі випадки невиконання зобов’язань призвели до перехресного невиконання зобов’язань за деякими іншими кредитами, включаючи позики на суму 500 млн дол. США зі ставкою дохідності 9,5 % і терміном погашення у 2018 р. (організатором тоді був Barclays Bank).

Виконуючий обов’язки гендиректора Укрзалізниці (далі – УЗ) М. Бланк повідомив, що УЗ планує обговорити з кредиторами реструктуризацію боргів на суму в розмірі 32 млрд грн. М. Бланк визнав, що критичну економічну ситуацію в УЗ не вдалося виправити «терапевтичними методами», тому довелося піти на дефолт. «Основою для цього послужила важка ситуація в країні, фактична не підконтрольність залізниці управлінським процесам з центру, – зазначив він. – Істотно впали об’єми вантажообігу. Але корінь проблеми не тільки у військових діях на Сході України, а й в корупції та безгосподарності, в якій УЗ прожила останні роки».[12]

Неможливість виконання своїх зобов'язань чиновники традиційно пояснюють тим, що, мовляв, “війна ж”. Точніше, за офіційною позицією держмонополії, «невиконання зобов'язань необхідно розглядати в контексті подій в Східній Україні, які призвели до порушень операційної діяльності і мали істотний негативний вплив на фінансові показники». Цей дуже зручний і застосовуваний до місця і не до місця аргумент відволікає увагу від реальних проблем у роботі Укрзалізниці: непрозорості ведення господарської діяльності, коли за зростання тарифів не відбувається підвищення якості послуг. Так, минулого року зростання цін на залізничні квитки становило 21 %, а в поточному році тільки в I півріччі вартість квитків на потяги було підвищено на все ті ж 21 %: з 1 березня – на 6 %, з 1 квітня – на 7 %, а з 1 травня – на 6,5 %. Щодо вантажоперевезень, то тут ситуація ще цікавіша: з липня 2014 р. залізничний тариф на вантажоперевезення зріс на 12,5 %, а з лютого цього року – ще на 30 %. У цілому до кінця року тариф на перевезення вантажу залізничним транспортом збільшився на 82,9 %, що значно перевищує песимістичний прогноз уряду щодо рівня цін промислових виробників у цьому році. “При падінні обсягів перевезень на чверть річний дохід скоротиться приблизно на 30 млрд грн, близько 20 млрд з них можливо компенсувати підвищенням тарифів”, – поділився думками напередодні дефолту экс-заступник гендиректора УЗ А. Лашко. – З початку року вантажні залізничні тарифи зросли на 30 %, але подальше підвищення тарифів може призвести до ще більшого посилювання кризи перевезень». Також керівництво УЗ зазначає, що в складну ситуацію УЗ потрапила із-за втрати контролю над Донецькою залізницею, на яку припадала майже половина усього завантаження УЗ.[12]

Причиною дефолту стала й криза ліквідності, а також різка девальвація національної валюти за умов, коли понад 2/3 боргу УЗ номіновано в доларах. Скрутне матеріальне становище залізничної адміністрації вже давно очевидне для багатьох. Керівництво компанії з кінця минулого року вело активний діалог з бізнесом, споживачами своїх послуг і контрагентами, намагаючись домовитися про аванси від одних і відстрочення платежів іншим.

Ситуацією з боргами УЗ нарешті занепокоївся Мінфін, який напередодні загрози дефолту “Укрексімбанку” не демонстрував такої оперативної реакції. Нещодавно на сайті відомства з’явилася заява про те, що оголошення УЗ дефолту за її внутрішніми борговими зобов’язаннями говорить «про серйозність ситуації в компанії». І хоча в майбутньому деякі зобов’язання перед Ощадбанком мають бути включені в процес реструктуризації, це не створить матеріальних проблем для банку із-за невеликого обсягу боргу УЗ перед ним, повідомляє прес-служба відомства. У Мінфіні також упевнені, що УЗ проведе реструктуризацію своєї частки боргу, включаючи єврооблігації обсягом 500 млн дол. США, які задіяно в загальному процесі реструктуризації боргу в рамках програми, розробленої за підтримки МВФ. І все це при тому, що УЗ оголосила дефолт за внутрішнім боргом, який не входить до периметра боргової операції, погодженої у рамках програми МВФ. У відомстві Н. Ярецько зазначають: “Поточний технічний дефолт Укрзалізниці не вплине на її зобов’язання перед державними банками “Укрексімбанк” і Ощадбанк”. [2]

Цікаво, що це повідомлення з’явилося після того, як у Мінфіні злякалися небажання зовнішніх кредиторів домовлятися про реструктуризацію українського суверенного боргу. Зокрема, Міністерство фінансів України висловило свою стурбованість позицією Комітету кредиторів, який представляє власників зовнішніх боргових зобов’язань України, і відсутністю готовності з його боку брати участь у переговорах. Міністерство вважає, що утримувачі облігацій не можуть бути зацікавлені в альтернативному розвитку подій у разі, якщо позитивних результатів переговорів з боргової операції України не буде досягнуто. Альтернативою ж якраз і буде дефолт України із зовнішніх зобов’язань. Водночас означений дефолт демонструє макроекономічні виклики, що стоять перед Україною, і потребу в успішному досягненні угоди відносно боргової операції, що також відповідає домовленостям України з МВФ. Тому доля нового траншу від МВФ залежить від підсумків переговорів Мінфіну з кредиторами.

Треба зазначити, що нещодавно в Україні почала працювати чергова місія МВФ. Одним з можливих результатів її роботи може стати ухвалення рішення про виділення чергового траншу кредиту українському урядові. Це відстрочить, у черговий раз, оголошення технічного дефолту з держзобов'язань, але збільшить і без того феноменально високий держборг УЗ, який уже становить понад 82 % від прогнозованого показника ВВП України на 2015 р. Отже, ситуація стану дефолту за основними зобов'язаннями, у якому Україна де-факто перебуває вже, як мінімум, рік, тільки погіршиться, оскільки погашення старих боргів відбувається виключно за рахунок отримання нових позик у 2015 р.[17]

Як ідеться в повідомленні Мінфіну, проведення реструктуризації боргу залишається однією з найважливіших фінансових цілей України, а механізм розширеного фінансування (Extended Fund Facility, EFF), якраз і має на меті забезпечення стійкості українського боргу в середньостроковій перспективі.

Фахівці вважають, що технічний дефолт не додасть компанії козирів напередодні запланованих переговорів з реструктуризації зовнішнього боргу. Ситуація ускладнюється втратою контролю над Донецькою залізницею. Повернути його навряд чи вдасться, і це може призвести до нових труднощів з виконанням зобов'язань.[4]

Необхідність реструктуризації боргу, безумовно, не була сюрпризом для топ-менеджменту компанії. Тому дивно, що рішення розпочати її прийнято фактично одночасно з оголошенням технічного дефолту. «Складно починати розмову про реструктуризацію з дефолту. Для успіху потрібна довіра, а утримувачі облігацій дізналися про дефолт постфактум», – зазначає старший аналітик АРТ “Капітал” О. Андрейченко.

Фахівець відділу продажів боргових цінних паперів Dragon Capital С. Фурса впевнений, що технічний дефолт не зашкодить самій УЗ і реструктуризація пройде успішно. «Інвесторам, які у результаті крос-дефолту отримали право вимагати дострокового погашення своїх облігацій, невігідно

його реалізувати, тому що ціна їх впаде. Утримувачам доведеться виходити з того, що в УЗ все погано, і приймати її умови», – прогнозує він.[14]

Фахівці не виключають подальших негативних ситуацій, пов'язаних з нездатністю залізниці виконувати кредитні зобов'язання. УЗ офіційно визнала відсутність контролю над активами в зоні АТО. Це також може викликати нові дефолти. Наприклад, ще одна з ковенант з євробондів забороняє реорганізацію, а втрату контролю над Донецькою залізницею може бути саме так і кваліфіковано, вважають аналітики.

Нагадаємо, це вже не перший технічний дефолт УЗ. У 2009 р. вона допустила прострочення виплати за синдікованим кредитом на загальну суму 550 млн дол. Barclays Bank (був узятий у 2007 р.). Не отримавши черговий транш на 110 млн дол., кредитори пред'явили до оплати всю суму боргу, що залишилася. Тоді з утримувачами боргу вдалося домовитися про реструктуризацію. Як воно буде цього разу – лишається тільки гадати.[11]

Мабуть, у найближчі чотири роки технічні дефолти із зовнішніх зобов'язань або загрози щодо таких оголошуватимуть й інші держустанови, як це вже зробили “Укрексімбанк” та Укрзалізниця. І якщо державою на законодавчому рівні та відповідними держустановами не буде прийнято відповідних рішень, то, дуже ймовірно, оголошення дефолту стане в нас повсякденністю і нікого вже не буде дивувати.

Нагадаємо, экс-міністр інфраструктури України А. Пивоварський заявляв, що представник німецького залізничного підприємства Deutsche Bahn, можливо, увійде до складу дорадчого органу УЗ після реорганізації цього державного підприємства. Першим же кроком на шляху до покращання діяльності УЗ став розроблений у червні поточного року департаментом інфраструктури новий законопроект України “Про залізничний транспорт України”, що визначає правові, організаційні та соціально-економічні засади функціонування залізничного транспорту в Україні. Згідно з проектом закону його функціонування здійснюється, виходячи з принципів збереження 100 % акцій АТ «Укрзалізниця» у державній власності, а також збереження цілісності

та забезпечення безперервного функціонування інфраструктури, централізованого диспетчерського управління процесом перевезень у межах інфраструктури та належних АТ “Укрзалізниця” залізничних шляхів не загального користування. Державна ж тарифна політика, за законопроектом, має формуватися на основі економічно обґрунтованих тарифів, прогнозованості й структурованості, адресності регулювання, його спрямованості на конкретний суб’єкт природної монополії. [2]

Крім того, проект закону встановлює основи державного регулювання у сфері залізничного транспорту, визначає відносини з місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, а також особливості проектування, будівництва, реконструкції, утримання та розпорядження об’єктами залізничного транспорту. Передбачено заходи щодо стимулювання будівництва об’єктів залізничного транспорту за рахунок будь-яких незаборонених законодавством джерел фінансування з обов’язковою подальшою передачею об’єктів інфраструктури, що мають стратегічне значення, у державну власність. Норми законопроекту не допускають можливості виникнення приватної власності на стратегічні об’єкти інфраструктури.

Будемо сподіватися, що цей законопроект засвітить “зелений вогник” для українського залізничного потягу, який нарешті рушить з місця у вірному напрямі на шляху до своєї реорганізації.

3. Аналіз монополізації ринків країн ЄС і США.

Питання монополізму, досконалої конкуренції привертає увагу не тільки вчених, а й широких прошарків населення. Людям цікаво детальніше зрозуміти природу монополій, причини їх виникнення, шляхи контролю над монополіями та їх місце економіці. Намагаючись дати відповідь на актуальні питання, науковці звертаються до історії створення монополій, умов їхнього функціонування в різних країнах світу та Європи. Найкращим прикладом, напевно, в даній ситуації виступають Сполучені Штати Америки, які мають досвід розвитку в умовах монополізованої економіки. США це країна з розвиненим капіталізмом, яка пройшла всі основні етапи його розвитку, що досягла грандіозного економічного впливу на світовий порядок.

Перші монополії виникли у США із розвитком колоній. Суспільні роботи були потрібні, щоб зробити новий світ гостинним для старого світу мігрантів, були потрібні великі компанії. Саме цим компаніям надавалися унікальні контракти. Навіть після американської революції багато з цих фірм все ще функціонували за наявними контрактами.

Монополія характеризується відсутністю конкуренції, що по своїй суті означає більш високі ціни і нижча якість продукції. Водночас велика економічна міць, які тримали монополії також мали позитивні наслідки для економіки США.

На початку ХХ століття у Сполучених Штатах Америки майже 50% усього виробництва країни зосереджувалася в руках 1% від загальної кількості підприємств. На початку 2000 року з понад 24 млн. підприємств на 3% від їх загальної кількості припадало більше 50% всього виробництва США. До гігантських в той час відносились підприємства, виробництво яких перевищувало 1 млн. доларів. Уже на сьогоднішній день ці підприємства відносять до категорії малих. У 2005 до списку 500 наймогутніших корпорацій не ввійшло жодної компанії оборот яких був менший за 1 млрд. дол. Основною ознакою монополізації економіки є поступове скорочення кількості конкуруючих фірм у різних галузях. Так, якщо у США на початку ХХ століття

налічувалося 1500 авто компаній, то вже на початку XXI – 4, причому на 3 наймогутніших припадало більше 93% випуску автомобілів.[11]

Більше як століття свого розвитку акціонерна форма власності за набула значних масштабів поширення. На акціонерних компаніях в XXI столітті у США виробляється до 90% ВВП країни, в Україні цей показник коливався на рівні 70%. На сьогодні практично кожне середнє, велике та частина малих підприємств в розвинених країнах світу існує у формі акціонерного. Хоча акції малих підприємств не продаються на фондових біржах, тому що вони є акціонерними компаніями закритого типу. Винятковими є акції перспективних малих компаній, торгівля якими здійснюється на паралельному біржовому новому ринку.

Серед 500 найвпливовіших монополій США понад 88% здійснюють свою діяльність як багатогалузеві концерни. І лише 5% цих корпорацій випускають однотипну продукцію, більшість із них має у своєму складі у середньому 12 галузей, а найбільші до 50 галузей. Міць концернів та інших монополістичних об'єднань росте.

На думку західних вчених, монополія характеризує присутність на ринку лише одного продавця товару чи послуг, або коли одна компанія повністю забезпечує випуск товарів. Цей ти має назву “абсолютна монополія” – це монополія окремого продавця і трапляється достатньо рідко. Згідно досліджень американських економістів, у США близько 6% ВВП проводиться за умов наближених до абсолютної монополії.[13]

Становлення антимонопольної політики держав світу розпочалося, що навколо них почалася формуватися негативне ставлення громадськості, вони вимагали захистити споживачів від тиранії тогочасних монополістів шляхом обмеження їхньої діяльності. Особливого розмаху це набуло в США, де монополізація економіки проходила найшвидше. Саме через це згодом в інших країнах були прийняті закони, які в подальшому будуть перешкоджати захопленню ринків.

У Сполучених Штатах Америки Першим законом, який був написаний задля протидії монополізації економіки був “Антитрестовський акт Шермана” у 1890 році. Згідно з цим актом незаконним оголошувалося створення монополії, або вступ у змову з метою обмеження конкуренції. Саме цей закон доповнювався у 1914, 1936 та 1950 роках, і частково діє дотепер. Саме цей акт заклав основу антимонопольної політики світу. Цим законом були заборонені картелі та трести, для того щоб обійти його монополії створювалися у формі холдингових компаній, здійснювали злиття корпорацій, за умовами якої ліквідувалась самостійність компаній, які поглинались. У свою чергу картельні угоди замінювались негласними угодами, або ж лідерством у цінах. За порушення цього акту передбачалася кримінальна відповідальність, прирівнювалось до злочину. Поодинокі порушення карались штрафом у розмірі 250 тис. доларів та ув’язненням до трьох років за кожне порушення. Холдинги могли бути оштрафовані навіть на 1 млн. доларів.

Згодом було ухвалено “Закон Клейтона” у 1914 році, яким заборонялося укладати угоди про обмеження кола контрагентів, купівлю, або “захоплення” компаній, які можуть привести до монопольного становища на ринку. Після “Закону Клейтона” у тому ж 1914 було прийнято “Акт про Федеральну торговельну комісію”. Цей акт був затверджений для того щоб повернути попередні антитрестовські закони і вести нагляд за їхнім дотриманням. Упродовж 20-х років антитрестовська діяльність втратила свої позиції, але з початком “Великої депресії” у 30-х населення уже не хвилювало питання підвищення цін. Від дрібних підприємців до органів влади надходили вимоги стримання цін від падіння. Проте згодом процес державного регулювання продовжився прийняттям у 1950 році “Закону Селлера-Кефопера”, який доповнював попередні позиції про недопущення злиття фірм через купівлю активів. Особливістю антимонопольного законодавства США є те, що закони були прийняті близько сотні років тому, залишаються основою чинного законодавства й до сьогодні.

Стрімкий ріст розмірів капіталів забезпечувався також поглибленою централізацією, яка відбувалася шляхом злиття кількох незалежних компаній. Ця форма концентрації капіталу була поширена саме в США. Вперше таке злиття відбувалося 1890-х роках і на початку ХХ століття. Результатом було створення найбільших компаній, які підпорядковували собі окремі галузі промисловості. У металургії - “Stadart Oil”, в автомобільній - “General Motors” і т.п. Друга хвиля злиттів відбулася не задовго до економічної кризи 1929-1933рр. У цей період утворилися монополії в алюмінієвій промисловості, у виробництві скла та інші.[13]

З моменту виникнення Європейських товариств постало одне із основних і інституційних завдань, а саме: підтримки конкуренції на належному рівні. Для того щоб досягти бажаних ефектів спільного ринку європейським державам потрібно було проголосити домінування відкритої, конкурентної ринкової економіки на рівні публічних правовідносин, яка виключає дискримінацію економічних свобод на рівні держави.

Першими законами, які протидіяли монополіям в Європі були затверджені лише 1930-х роках. У 1935 – Бельгія і Нідерланди, у 1937 – Данія, у 1948 – Велика Британія, 1957 – ФРН, 1963 – Франція. У східній Європі такі акти з'явилися аж наприкінці 1980-х років.

У законодавстві Британії монополія визнавалася тоді, коли група компаній чи компанія здійснює 25% закупок чи поставок. Хоча за цим законодавством монополія не вважалася негативним явищем. Це обґрунтовувалося тим, що монополізація лише потенційно створює можливість для діянь, яку можуть суперечити інтересам суспільства.

Згідно з “Актом про конкуренцію”, анти конкурентними вважаються такі, монополії які мають на меті обмеження, спотворення конкуренції, або запобігання їй. Проте все залежить від конкретної ситуації, на одних ринках певні дії можуть вважатися такими, які допустимі з точки зору конкуренції, а в той же час на інших ринках вони є неприйнятні. [11]

ЄС опорами законодавства у сфері конкуренції має статті 85 і 86 Римського договору. Ст. 85 забороняє, як несумісні зі “Спільним ринком” всі угоди між підприємствами, рішення асоціації підприємств і узгоджені дії, які можуть вплинути на торгівлю між державами – членами, і які метою чи наслідком мають запобігання, обмеження чи скорочення конкуренції на “Спільному ринку” і, зокрема, які:

1. прямо чи опосередковано фіксують закупівельні чи продажні ціни або будь-які інші комерційні умови;
2. обмежують чи контролюють виробництво, ринки, технічний розвиток чи інвестиції;
3. розподіляють ринки чи джерела постачання;
4. застосовують неоднакові умови до еквівалентних угод з іншими сторонами в торгівлі, таким чином ставлячи їх у невігідне конкурентне становище;

За ст. 86 забороняється як несумісне зі “Спільним ринком” будь-яке зловживання домінуючим становищем одним чи більшою кількістю підприємств у межах “Спільного ринку” чи значною його частиною, якщо воно може вплинути на торгівлю між країнами-членами.

Якщо угоди впливають на торгівлю між країнами членами, то вони автоматично є незаконними, якщо лише не звільнені від відповідальності Комісією ЄС. А таке звільнення може надаватись лише за умови, що угода (контракт) сприяє покращенню виробництва, дистриб’юторству, технічному чи економічному прогресу і в той же час надає споживачам “справедливу частку вигод”, не накладає неналежних обмежень і не надає можливості для усунення конкуренції.

4. Антимонопольна політика України та напрямки її удосконалення.

Монополія – суспільне явище результатами діяльності якої є певні наслідки. У цьому випадку негативних набагато більше ніж позитивних. Одним із головних наслідків є придушення конкуренції, без якої неможливе нормальне існування ринку.

Задля перешкоджання цим процесам, держава зобов'язана проводити активну та сувору антимонопольну політику, у складу якої входять видання актів, законів, обмеження сфери впливу монополістичних об'єднань і застосування різних роду санкцій до порушників від економічних (штрафи) до кримінальних (тюремні ув'язнення).

Антимонопольна політика – сукупність заходів держави щодо припинення зловживання монополістичним становищем. Основними обов'язками держави у її діяльності щодо проведення антимонопольної політики є створення антимонопольного законодавства, яке б регулювало діяльність вже існуючих монополій, а також прийняття законів, які б не допускали антиконкурентних дій, а також передбачали відповідальність за недобросовісну конкуренцію.[9]

Система антимонопольного законодавства України включає Закони України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності”, “Про Антимонопольний комітет України”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”, постанову КМУ від 11 листопада 1994 р. №765 “Про запровадження механізму запобігання монополізації товарних ринків” у редакції постанови КМУ від 26 травня 1997 р. №499, Правила розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України, затверджені розпорядженням Антимонопольного комітету України від 19 квітня 1994 р. №5 у редакції розпорядження Антимонопольного комітету України від 29 червня 1998 р. №169-р, Положення про контроль за економічною концентрацією, затвердженого розпорядженням АМК України від 25 травня 1998 р. №134-р та ряд інших.[6]

Отже, Закон України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницької діяльності”, стосується, в першу чергу, не боротьби з монополізмом та недобросовісною конкуренцією (їм відведено лише 7 статей), а створення Антимонопольного комітету України (АМКУ).

Основним завданням Антимонопольного комітету України згідно зі статтею 3 зазначеного Закону є участь у формуванні та реалізації конкурентної політики в частині:

1) проведення держконтролю з дотримання законодавства про захист економічної конкуренції на засадах рівності суб’єктів господарювання перед законом та пріоритету прав споживачів, запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції;

2) контролю за концентрацією, узгодженими діями суб’єктів господарювання та дотриманням вимог законодавства про захист економічної конкуренції під час регулювання цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб’єктами природних монополій;

3) сприяння розвитку добросовісної конкуренції;

4) методичного забезпечення застосування законодавства про захист економічної конкуренції. Також відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель» Антимонопольний комітет України є органом оскарження процедур закупівель.[7]

Нині в Україні існує комплекс проблем у галузі державного антимонопольного регулювання товарних ринків. їхнє вирішення і визначає перспективні шляхи демонополізації економіки України:

1. За роки реформ так і не створено умов для добросовісної конкуренції, які впливають на ефективність ринкової економіки. Економічною політикою держави не враховано необхідності формування механізму забезпечення такої конкуренції – основи ефективного функціонування ринкової системи. І сьогодні ні на макро-, ні на мікроекономічному рівнях відповідними органами

державної влади не прийнято відповідних заходів щодо розвитку конкуренції і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

2. Недоліки антимонопольного регулювання товарних ринків найгостріше виявляються у сфері ціноутворення. До цього часу немає дійових інструментів припинення нелегальних змов у часників ринку з метою підвищення цін, відсутні чіткі науково обґрунтовані методики регулювання цін на продукцію природних монополій і загалом у високо монополізованих галузях економіки. Внаслідок цього спостерігається систематичне завищення цін легальними і нелегальними монопольними утвореннями, які генерують інфляцію витрат і цінові диспропорції, підривають фінансове становище підприємств обробної промисловості і сільського господарства, провокують спад виробництва.

3. Ефективність антимонопольного регулювання товарних ринків знижується паралелізмом і суперечностями в діяльності різноманітних державних органів. Деякі функції Антимонопольного комітету України суперечливо переплітаються з функціями Мінекономіки, Міністерство фінансів, Державної комісії з ціноутворення та фондового ринку, НБУ та інших відомств. Внаслідок нечіткого розподілу функцій щодо здійснення антимонопольної політики між різними відомствами цілі ринкові сектори виходять з-під антимонопольного регулювання.

4. Поза увагою державного антимонопольного регулювання товарних ринків зачищаються процеси концентрації власності з метою встановлення контролю над ринком. Внаслідок цього формуються великі горизонтальні монополії, які контролюють цілі галузі економіки. У багатьох випадках цей контроль встановлюють зарубіжні компанії. Відбувається скуповування акцій українських підприємств, зокрема оборонної промисловості, іноземними конкурентами. Незважаючи на очевидну загрозу національній безпеці, адекватних заходів органи державного регулювання не приймають.

5. Не створено дійової системи підтримки малого бізнесу. Не прийнято відповідних заходів щодо захисту його суб'єктів від кримінальних елементів і створення умов для добросовісного ведення підприємницької діяльності.

Залишається неефективною податкова система. Високі податки сприяють переходу малого бізнесу у «тіньову економіку». Бюрократичні перешкоди і адміністративні бар'єри, утруднюють діяльність малих підприємств.

6. Не вирішено проблему формування системи регулювання діяльності природних монополій локального характеру. Практика встановлення тарифів на послуги природних монополій не має чітко обґрунтованих методик калькулювання витрат. Відсутня ефективна схема регулювання тарифів, які формуються під сильним впливом соціально-політичної кон'юнктури та зацікавлених структур.

7. Існує проблема з недопусканням і припиненням недобросовісної цінової конкуренції з боку монополістів. Спостерігається зростання цін на ринках сировинних і паливних товарів. Це зумовлено створенням у високо-монополізованих галузях паливно-енергетичного і хіміко-металургійного комплексів з метою завищення цін. Звідси інфляція витрат і погіршення фінансового становища підприємств обробної промисловості, сфери послуг і сільського господарства, що стає можливим у зв'язку з відсутністю ефективної політики цін, регулювання ціноутворення. Зокрема, не має правових норм визначення монополюючої високої ціни, критеріїв її визначення.

8. Низька ефективність застосування антимонопольного законодавства, значною мірою спричинене дефіцитом норм відповідальності за недобросовісну конкуренцію, зокрема завищення цін, дискримінацію споживачів і недотримання регульованих тарифів на послуги природних монополій. Немало приписів органів антимонопольного регулювання розглядається у судах, однак у багатьох випадках усе закінчується відміною цих приписів. [1]

Як бачимо, антимонопольне законодавство посідає значне місце в економіці та господарському праві як один із способів державного регулювання економіки, а саме обмеження утворення монополій, використання ними монополюючої влади, а також недопущення незаконних дій у конкурентній боротьбі.

Це можна описати на основні кількісних показників, що характеризують обсяги роботи органів Комітету, у 2014 році у розрахунку на одного працюючого відповідали показникам 2011 – 2012 років або перевищували їх.

Таблиця 1. Порівняння результатів діяльності Антимонопольного комітету України у 2011, 2012 та 2014 роках[1].

	2011	2012	2014
Бюджетне фінансування, млн грн	64,8	62,7	50,16
Кількість працівників	788	790	649
Заяв, розглянутих на 1 працюючого	6,4	8,1	6,97
Виявлених порушень на 1 працюючого	5,69	7,36	8,23
Рекомендацій, внесених щодо припинення порушень, на 1 працюючого	1,6	2,7	4,5
Сплачено штрафів на 1 працюючого, тис. грн	27,9	50,6	40,1

Потреба у вивченні антимонопольного законодавства та практики інших країн не потребує сумнівів, адже досвід України обмежується проміжком 7 – 10 років, у той час коли зарубіжні країни працюють у цьому аспекті вже десятки років. У нашому законодавстві існує велика кількість недоліків та прогалин, які потрібно та можливо усунути, для цього достатньо просто проаналізувати законодавства розвинених держав. Одним із таких недоліків є не продумане законодавство стосовно монополій у міжнародній торгівлі. Тобто, законодавство розвинених країн розповсюджується на фірми самої країни та іноземні компанії, діяльність якої має суттєвий, прямий, передбачуваний вплив на комерцію даної країни. Зрозуміло, що потрібно застосовувати серйозні дії стосовно даного ринку. Анти конкурентні дії можуть проводитись як у даній країні так і за її межами. Якщо ж дія не стосується даного ринку, то дій відносно порушника не відбувається. Це мотивується тим що інші країни мають власне законодавство та антимонопольні органи, які повинні за цим слідкувати.

Не тільки вживати заходи до подібних компаній, які мають постійне розташування поза межами країни, але й товари та послуги яких складовою частиною ринку. Особливо це має відношення до України, яка на сьогодні не має потрібного впливу на світовому ринку, для того щоб у випадку не дотримання її законодавства застосовувати санкції. Переважно такі дії опираються на норми міжнародного права.

Одним із важливих недоліків українського антимонопольного законодавства є визначення поняття “монопольне становище”. Так, до прикладу, фірма може називатися монополістом, насправді не будучи ним. Це коли на ринку присутні декілька компаній олігополістів, але жодна не займає монопольного становища, але всі фірми, окрім однієї на певний термін і з різних причин припиняють діяльність. У даній ситуації компанія, яка залишилася автоматично визнається монополістом, до того часу, поки інші фірми не відновлять діяльність.

Увесь світ признає, що в Україні занадто мало розвинений захист інтелектуальної власності. Хоча “на папері” цей закон продуманий достатньо добре, але на практиці реальних методів та важелів впливу на порушників немає.

Антимонопольне законодавство України рік за роком вдосконалюється та доповнюється новими законами. Якщо раніше АМКУ звертав увагу в основному на встановлення монопольних цін та цінову дискримінацію, то тепер увага звертається і на інші фірми.

Отже, українським законодавцям треба працювати в заданому напрямку, враховуючи іноземний досвід, а також розробити свої нові методи боротьби зі зловживаннями монопольним становищем, а також недопущенням та попередженням створення монополій.

Висновки

У процесі виконання роботи було досліджено особливості функціонування монопольного ринку України, а також були визначені шляхи вдосконалення антимонопольного регулювання, а завдання вирішені.

Із фактів та досліджень, що були наведені у першому розділі, можна дійти висновку, що конкуренція це досить складний і багатогранний процес, у якому кожна фірма, зазвичай, прагне монополізувати ринок для максимізації прибутку. Фірми одразу прагнуть використати можливість та бути монополістом на певному ринку. Монополіст має змогу регулювати обсяг випуску, штучно підвищувати та знижувати ціну. Ці всі процеси вкрай негативно впливають на конкуренцію та збільшують суспільні видатки.

Хоча з іншого боку, монополії позитивно впливають та сприяють науково-технічному прогресу, маючи у своєму розпорядженні більшу кількість коштів. Також існують природні монополії, які економлять кошти суспільства.

У другому розділі було досліджено та проаналізовано становище монопольного ринку України на прикладі “Укрзалізниці”. Будучи основним перевізником вантажів і пасажирів, «Укрзалізниця», по суті, є монополією. Однак питання про доцільність реформ, спрямованих на усунення монополізму, та їх наслідки і до теперішнього часу залишається дискусійним. Зважаючи на те, що “Укрзалізниця” – це природна монополія, на сьогоднішній день альтернативи їй не існує, адже практично не можливо прокласти нові залізничні колії. Але цей фактор не повинен означати, що вона досконала та не потребує змін. “Укрзалізниця” потребує радикальних та швидких змін, які покращили сервіс та нормалізували ціну, щоб було співвідношення ціна-якість. І на даний час уже помітні зрушення у реформуванні та перебудові “Укрзалізниці”, сподіваємося, що такі зрушення відбудуть і на монопольному ринку в цілому. В загальному можна зробити висновок, що “Укрзалізниця” потребує таких же змін, як і законодавство та монопольний ринок України.

У третьому розділі було проаналізовано встановлення та розвиток монопольних ринків ЄС та США, а також їхні антимонопольні законодавства.

Аналізуючи встановлення монополій потрібно зазначити, що в США а ЄС монополії розпочали своє формування значно раніше, а отже і часу для усунення цього явище та відродження чесної конкуренції було значно більше. На початках монополії в основному були природними та виникали внаслідок володіння унікальними ресурсами. Лише згодом утворилася більша кількість штучних монополій дії яких потребували чіткого регулювання. Порівнюючи норми антимонопольного законодавства ЄС та США стикаєшся з фактом, що вони характеризуються значною схожістю. Це говорить про те, що в світі спостерігається загальна тенденція щодо врегулювання монополій, а також, що багато норм антимонопольного законодавства одних країн запозичені у інших. Проте кожна країна має свої особливості, що й відбилося на їх антимонопольному законодавстві.

У четвертому розділі досліджувалася антимонопольна політика України та шляхи її вдосконалення. Проаналізувавши становище помітно, що сьогодні державі необхідно проводити активніші антимонопольні заходи, які повинні полягати в стимулюванні створення нових конкурентоспроможних підприємств, у заохоченні підприємств інших галузей до виробництва монополізованих видів продукції, у полегшенні доступу інших фірм на монополізовані ринки.

Формування і проведення розумної антимонопольної політики повинно сприяти створенню конкурентної сфери ринків економіки України, від якої значною мірою залежить добробут населення України. Але, незважаючи на всі ці заходи, повністю усунути монополію неможливо, можна тільки звузити її шляхом відокремлення ринків природних монополій від змішаних або впровадження нових технологій.

Отже, діючий в Україні механізм антимонопольного регулювання товарних ринків потребує реформування і вдосконалення з урахуванням особливостей та проблем, які виникли під час реалізації програмних заходів демонополізації та перспективних шляхів економічного розвитку національного господарства.

Додаток 1

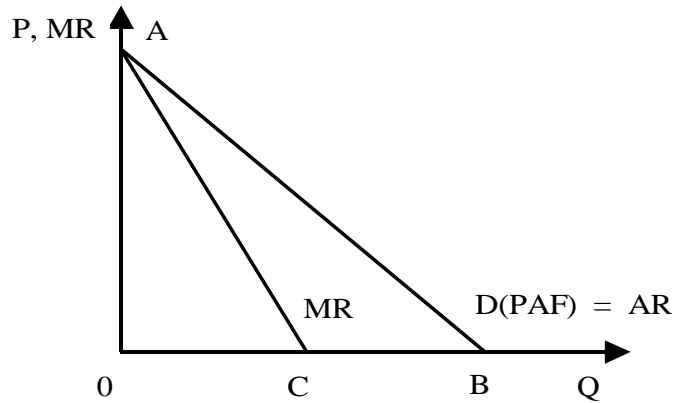

Рис. 1.1 Ціна, попит і граничний виторг підприємства-монополіста

Додаток 2

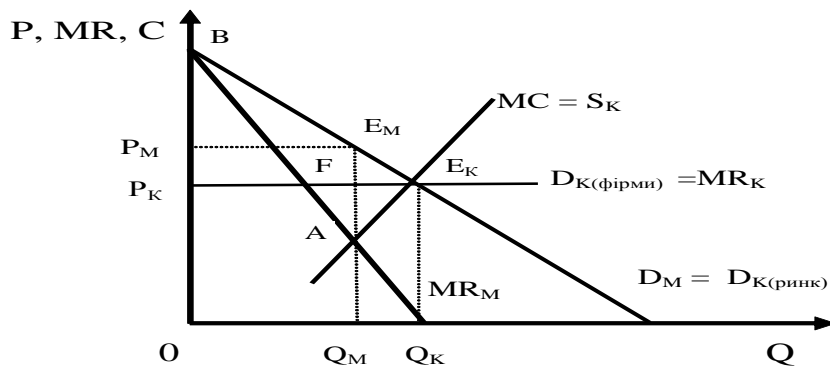

Рис. 1.2. Порівняльний аналіз досконалої конкуренції і монополії

Додаток 3

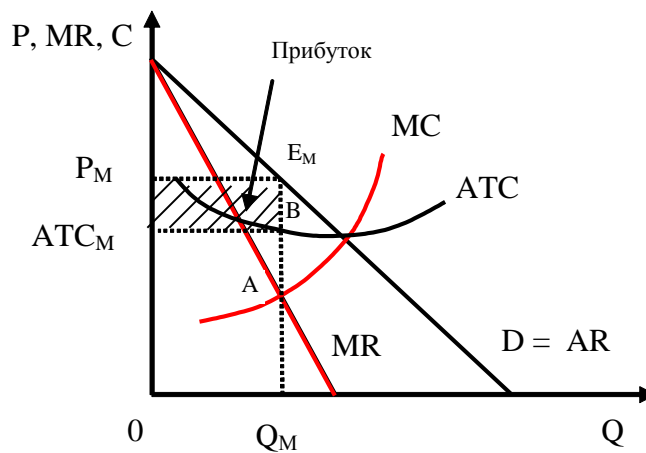
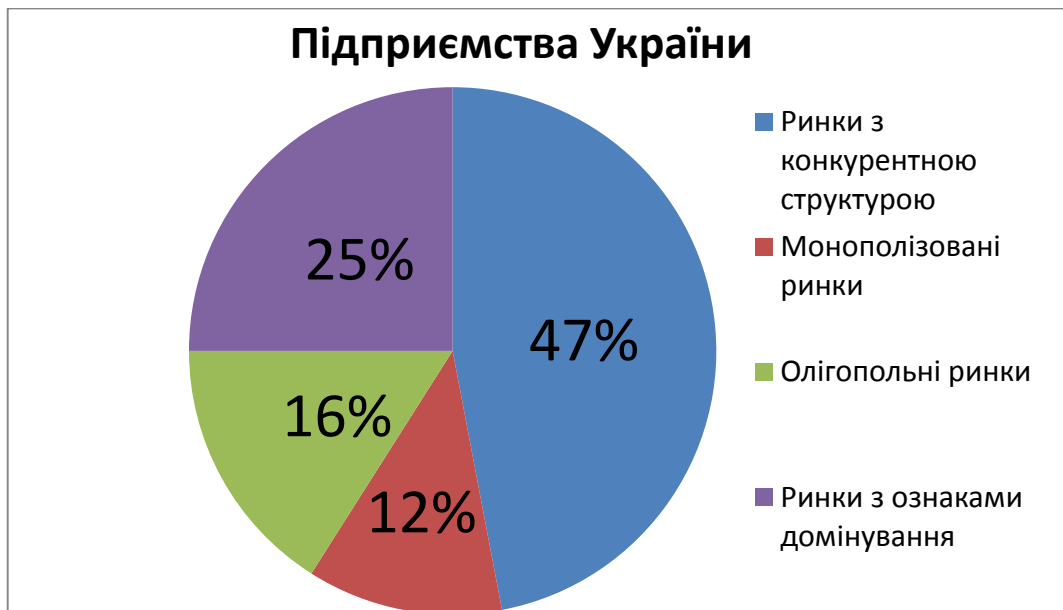

Рис. 1.3. Максимізація прибутку підприємством-монополістом

Додаток 4

Діаграма 1. Структура ринку України

Додаток 5

Таблиця 1. Порівняння результатів діяльності Антимонопольного комітету

України у 2011, 2012 та 2014 роках[1].

	2011	2012	2014
Бюджетне фінансування, млн грн	64,8	62,7	50,16
Кількість працівників	788	790	649
Заяв, розглянутих на 1 працюючого	6,4	8,1	6,97
Виявлених порушень на 1 працюючого	5,69	7,36	8,23
Рекомендацій, внесених щодо припинення порушень, на 1 працюючого	1,6	2,7	4,5
Сплачено штрафів на 1 працюючого, тис. грн	27,9	50,6	40,1

Список використаної літератури

1. Антимонопольний комітет. Офіційний веб-портал. – Режим доступу : <http://www.amc.gov.ua>.
2. Базилевич В.Д. Природні монополії / В.Д. Базилевич, Г.М. Филюк. – К.: Знання, 2006. – 367 с.
3. Башнянин Г. І., Щедра О. В. Мікроекономічна теорія. Навч. пос. – Львів: Новий світ, 2007. – 640 с.
4. Венгер В. В. Державне регулювання природних монополій в Україні: Напрямки вдосконалення / В. В. Венгер // Економіка України. – 2008. - №5. – С. 66-67.
5. Гринів А. С., Кічурчак М. В. Національна економіка: навч. пос. – Львів: Магнолія. – 2009. – 464 с.
6. Закон України “Про Антимонопольний комітет України” // Відомості Верховної Ради України 1993, №50, ст.472
7. Закон України “Про внесення змін до Закону України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності”
8. Закон України “Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності” від 18 лютого 1992р. // Відомості Верховної Ради України – № 21 – ст. 296
9. Марцин В. Конкуренція як засіб антимонопольного регулювання товарних ринків та місце в ньому держави / В. Марцин // Економіка. фінанси. Право. – 2007. – № 10.
10. Околович О. М. Особливості функціонування монополізованих ринків в Україні / О. М. Околович // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 46.
11. Охріменко О. Стратегічні альянси як інструмент міжнародного співробітництва у сфері високих технологій / О. Охріменко, В. Чернюк // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2014. - Вип.1

(10). - С.5-12

- 12.Петренко Е.А. Реформування залізничного транспорту — теорія і світовий досвід: моногр. / Е.А. Петренко — 2010. — 416 с.
- 13.Столярчук Я.М. Суперечності глобальної монополізації капіталу /Я.М. Столярчук // Регіональна економіка. – 2008. — № 4. – С. 15-23.
- 14.Ульянов К.Є. Особливості монополізації ринків у постіндустріальній економіці / К.Є. Ульянов // Теоретичні та практичні питання економіки. - Випуск 27. - Т.1. - С.243-251.
- 15.Харченко М.О. Монополізація економіки: сутність, позитивні та негативні сторони [Електронний ресурс] М.О. Харченко, С.О. Грицай.
- 16.Чіп Л.О. Надмірна монополізація економіки України як обмежуючий фактор конкуренції / Л.О. Чіп. — Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_99/57.pdf
- 17.Шиш В.О. Особливості розробки Генеральної схеми розвитку залізничного транспорту України до 2020 року / В.О. Шиш // Залізничний транспорт України. – 2009. – № 6 (79). – С. 38-40